

Giới thiệu sách

THẾ GIỚI QUAN CỦA TRUNG QUỐC - GIẢI MÃ  
TRUNG QUỐC NHẪM NGĂN NGỪA XUNG ĐỘT TOÀN CẦU

Tác giả: David Li Daokui\*  
Nhà xuất bản: W. W. Norton & Company  
Năm xuất bản: 2024

Cuốn sách “Thế giới quan của Trung Quốc - Giải mã Trung Quốc nhằm ngăn ngừa xung đột toàn cầu” (China’s World View - Demystifying China to prevent global conflict) của GS. TS. David Li Daokui được Nhà xuất bản W.W. Norton & Company (Mỹ) xuất bản ngày 9/1/2024. Cuốn sách dày 278 trang với 17 chương, tập trung khắc họa rõ nét triết lý quản trị và mô hình phát triển của Trung Quốc, từ đó, khẳng định rằng sự trỗi dậy của Trung Quốc không phải là một mối đe dọa, mà ngược lại, còn có thể đem lại nhiều lợi ích cho thế giới. Dưới đây là tóm tắt những nét chính và nhận xét về nội dung của cuốn sách.

Nội dung chính của cuốn sách

Hệ thống chính trị của Trung Quốc

Từ đầu cuốn sách, tác giả David Li Daokui đã khẳng định, để hiểu về Trung Quốc phải hiểu về hệ thống chính trị của Trung Quốc, mà trung tâm là Đảng Cộng sản Trung Quốc. Đảng Cộng sản Trung Quốc hiện

\* Viện trưởng Viện Nghiên cứu tư tưởng và thực tiễn kinh tế Trung Quốc thuộc Đại học Thanh Hoa, nguyên Ủy viên Chính hiệp toàn quốc Trung Quốc, được mệnh danh là “quốc sư kinh tế” của Trung Quốc.

diện và tham gia điều phối tất cả các cơ quan chính phủ và các cơ quan có mối liên hệ với chính phủ (*semigovernment agencies*), từ trung ương đến địa phương, thông qua cơ chế Đảng ủy.

Vai trò lãnh đạo trung tâm của Đảng Cộng sản Trung Quốc là nhân tố đảm bảo tính ổn định lâu dài, đồng bộ và xuyên suốt của hệ thống chính trị của nước này. Dựa trên kinh nghiệm đấu tranh cách mạng và xây dựng đất nước, cũng như ảnh hưởng từ triết lý chính trị Nho giáo, chính quyền Trung Quốc đã phát triển triết lý quản trị và lãnh đạo gồm những đặc điểm chính sau: (i) tư duy “chính phủ chịu trách nhiệm cho tất cả vấn đề trong xã hội” (*all-responsible government*), ưu tiên xử lý tốt các vấn đề trong nước; (ii) các cơ chế kiểm tra và cân bằng trong nội bộ, bao gồm cả hệ thống pháp lý và cơ quan độc lập để duy trì tính kỷ luật của Đảng cầm quyền; (iii) yếu tố lịch sử vừa là nền tảng, vừa là công cụ “kiềm chế” trong hoạch định và triển khai chính sách; và (iv) ưu tiên sự tôn trọng, hơn là lợi ích, trong quan hệ đối ngoại.

Quan hệ giữa Trung ương và địa phương cũng là một điểm đặc thù của hệ thống chính trị Trung Quốc. Trong đó, Đảng ủy địa phương đóng vai trò trung tâm trong thực thi chính sách trung ương, quyết định nhân sự và triển khai chiến lược địa phương. Chính vì vậy, những năm gần đây, Đảng Cộng sản Trung Quốc có xu hướng tăng chỉ tiêu kết nạp Đảng dành cho những người dân ở địa phương. Trong mối quan hệ giữa Trung ương và địa phương, tác giả cũng nhấn mạnh vai trò của các lãnh đạo chính quyền địa phương, như là các Giám đốc điều hành (CEO). Họ có phạm vi quản lý rộng, luôn chủ động thúc đẩy các hoạt động kinh tế và lợi ích doanh nghiệp. Đặc biệt, lãnh đạo địa phương phải luôn duy trì quan hệ tốt đẹp với Trung ương, đồng thời cạnh tranh thành tích với địa phương khác để tạo cơ hội thăng tiến. Điều này khuyến khích các địa

phương chủ động, độc lập triển khai các chính sách khuyến khích phát triển kinh tế và thu hút doanh nghiệp, đặc biệt là những dự án kinh tế lớn, có hiệu quả và tác động nhanh chóng.

Tuy nhiên, tác giả cũng cho rằng, còn tồn tại nhiều mặt trái liên quan, trong đó nổi bật là hiện tượng tham nhũng liên quan đến các dự án kinh tế. Tác giả nhận định có nhiều kẽ hở cho hiện tượng hối lộ, tham nhũng tràn lan ở Trung Quốc do “cơ chế chạy một cửa”, vốn có tác động tiêu cực về mặt chính trị hơn là kinh tế khi làm xói mòn uy tín vai trò của Đảng và hệ thống chính trị. Chính vì vậy, chiến dịch chống tham nhũng của Tổng Bí thư Tập Cận Bình được nhận xét là có ý nghĩa lớn về chính trị - xã hội và cả kinh tế Trung Quốc, khi đẩy lùi các hình thức hối lộ công khai, tạo môi trường kinh doanh thuận lợi, đồng thời, củng cố quyền lực của Đảng, chính quyền và vị thế của công chức nhà nước trong hệ thống cấp bậc.

### ***Những vấn đề kinh tế - xã hội của Trung Quốc***

Theo tác giả, mô hình kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa đặc sắc Trung Quốc không chỉ giúp phát triển kinh tế mạnh mẽ, nhanh chóng, mà còn có khả năng giúp Trung Quốc phòng ngừa, tránh khỏi những cuộc khủng hoảng kinh tế dẫn đến sụp đổ như đã từng xảy ra ở Liên Xô và Nhật Bản. Ngoài ra, sự lãnh đạo hiệu quả, kịp thời của Đảng Cộng sản Trung Quốc trong phát triển kinh tế nhiều năm qua cũng đã củng cố sự ủng hộ của người dân đối với thể chế và mô hình này.

Theo đó, nền kinh tế của Trung Quốc được coi là hiệu quả nhờ ba nhân tố chính: (i) chính phủ can thiệp sâu rộng vào thị trường với tinh thần cảnh giác cao, các cơ chế quản lý chặt chẽ, thường xuyên để đảm bảo ổn định kinh tế vĩ mô và bảo vệ lợi ích người dân; (ii) các doanh

nh nghiệp nhà nước có đủ năng lực kinh doanh, đóng vai trò là công cụ ổn định tài chính và triển khai các ưu tiên chính sách của chính phủ, đặc biệt là trong các giai đoạn khủng hoảng; và (iii) các doanh nghiệp tư nhân là động lực phát triển kinh tế chính, với năng lực đổi mới sáng tạo và mô hình kinh doanh độc đáo, phù hợp với thị trường Trung Quốc.

Hiện nay, có hai xu hướng đang phát triển song song trong nền kinh tế Trung Quốc. Một mặt, chính phủ đang cố gắng cải cách doanh nghiệp nhà nước để hoạt động hiệu quả hơn nữa và đặc biệt là góp phần duy trì tính chính danh của hệ tư tưởng chủ nghĩa xã hội cũng như vai trò lãnh đạo của Đảng. Mặt khác, chính phủ đang triển khai các biện pháp kiểm soát ảnh hưởng chính trị - xã hội của các doanh nghiệp tư nhân lớn, đặc biệt là những công ty độc quyền các nền tảng trên mạng Internet.

Về các vấn đề xã hội, tác giả nhấn mạnh rằng, Trung Quốc hiện đang phải đối mặt với nhiều khó khăn, thách thức, trong đó Đảng Cộng sản Trung Quốc vẫn tiếp tục đóng vai trò quan trọng trong việc chỉ đạo, giải quyết vấn đề. Nổi bật trong số đó là bất bình đẳng về kinh tế sâu sắc và sự gia tăng của tầng lớp trung lưu; vấn đề già hóa dân số; và cải cách, quản lý kiểm soát các thông tin trên mạng Internet. Đây là những vấn đề không chỉ ảnh hưởng trực tiếp đến ổn định chính trị nội bộ và tương lai chấn hưng đất nước của Trung Quốc, mà còn có liên quan mật thiết đến quá trình phát triển bền vững của thế giới.

Bên cạnh đó, tác giả cũng chỉ ra những đặc điểm xã hội mang tính cố hữu là lực cản cho sự vươn lên đột phá của Trung Quốc. Chẳng hạn, hệ thống giáo dục và hệ thống quản lý nhân sự - thăng tiến theo cấp bậc của Trung Quốc. Dù giúp cung cấp một lực lượng lao động chăm chỉ, có đủ kỹ năng và kiến thức bài bản, nhưng đây cũng chính là lý do khiến

cho nước này khó có thể nuôi dưỡng những nhân tài xuất chúng có đủ khả năng thay đổi cục diện quốc gia và thế giới như phương Tây.

### ***Quan điểm về thế giới và chính sách đối ngoại Trung Quốc***

Từ đầu cuốn sách, tác giả lập luận rằng phương Tây có thái độ tiêu cực với sự trỗi dậy của Trung Quốc vì nhiều lý do, trong đó, đứng đầu là việc mô hình thành công của Trung Quốc không đi theo khuôn mẫu phương Tây. Đồng thời, quy mô dân số lớn, sự hiện diện của dòng tiền đầu tư và sở hữu tài sản ở khắp mọi nơi trên thế giới cũng đặt ra những quan ngại về tiềm năng và ảnh hưởng kinh tế của nước này. Hơn nữa, việc Trung Quốc vươn lên mạnh mẽ vào đúng thời điểm phương Tây suy yếu, càng khiến các quốc gia phương Tây lo ngại hơn.

Tuy nhiên, tác giả đã khẳng định rằng sự trỗi dậy của Trung Quốc sẽ không giống như suy đoán của các quốc gia phương Tây, không dẫn đến việc bành trướng ảnh hưởng hay thay đổi trật tự thế giới hiện nay sau khi làm rõ các đặc điểm của Trung Quốc, trong đó có đặc điểm chính sách đối ngoại. Trước hết, Trung Quốc không phải là quốc gia có xu hướng bành trướng trong lịch sử, chỉ tập trung giải quyết các vấn đề trong nước, bảo vệ lãnh thổ của mình và xây dựng sự tôn trọng của các nước với mình. Trong khi đó, Trung Quốc không muốn và cũng không thể xuất khẩu mô hình phát triển của mình do tính phức tạp và đặc thù. Cuối cùng, tác giả cho rằng Trung Quốc là quốc gia có lợi trong việc duy trì hệ thống quốc tế hiện nay, nên không có lý do gì để Trung Quốc phá hủy hệ thống này.

Theo đó, tổng thể chính sách đối ngoại của Trung Quốc sẽ bao gồm những đặc điểm, nguyên tắc sau: (i) ưu tiên củng cố sức mạnh nội lực, xử lý tốt các vấn đề trong nước trước khi tham gia các vấn đề quốc

tế; (ii) không đi lệch hướng lịch sử và không hành động yếu đuối trước các vấn đề có nguyên nhân lịch sử như Đài Loan, Hồng Kông; (iii) hướng đến mục tiêu tìm kiếm sự nở rộ, tôn trọng và chú trọng hợp tác kinh tế cùng có lợi. Chính sách đối ngoại của Trung Quốc là phản ánh rõ ràng của tổng thể triết lý và tư duy chính sách Trung Quốc.

Đối với Mỹ và các quốc gia Phương Tây, Trung Quốc sẽ ưu tiên ngăn chặn và đẩy lùi những nỗ lực kiềm chế và tấn công Trung Quốc của các nước phương Tây do Mỹ dẫn đầu (đặc biệt là với những vấn đề như Đài Loan, Hồng Kông, Biển Đông và phát triển công nghệ cao); rồi sau đó, tìm cách thúc đẩy và duy trì quan hệ hòa bình với Mỹ và đồng minh của Mỹ. Trong quan hệ với Mỹ, Trung Quốc mong muốn duy trì hợp tác trên cơ sở lợi ích chung, đồng thời, cũng kiên định bảo vệ các lợi ích và quy tắc cốt lõi của mình. Với định hướng đối ngoại như trên, tác giả đánh giá rằng khả năng xảy ra chiến tranh, dù nóng hay lạnh, giữa Trung Quốc và Mỹ là rất thấp. Trong đó, một cuộc xung đột trực diện tại Đài Loan khó xảy ra vì vẫn còn cơ hội đàm phán hòa bình. Và ngay cả trong kịch bản xấu nhất, khi Đài Loan tuyên bố độc lập và Trung Quốc bắt buộc phải sử dụng biện pháp quân sự, Mỹ vẫn có thể do dự trong việc can thiệp vì nước này không có đủ ưu thế quân sự trong khu vực.

Cuối cùng, tác giả nhấn mạnh rằng, sự trỗi dậy của Trung Quốc có lợi cho toàn thế giới, đặc biệt là các lợi ích về kinh tế phát triển, khi tạo ra thị trường tiêu dùng, việc làm và du lịch lớn, đóng góp vào ổn định tài chính toàn cầu, cung cấp hàng hóa công cho thế giới và tạo ra sự cạnh tranh cần thiết để các nước phương Tây cải cách, đổi mới.

### **Nhận xét**

Cuốn sách đã cung cấp một góc nhìn khá toàn diện của người trong cuộc về những quan điểm chính sách cốt lõi của Trung Quốc nhằm chứng minh rằng sự trỗi dậy của Trung Quốc không mang ảnh hưởng tiêu cực đối với ổn định, hòa bình thế giới, thông qua hai luận điểm chính như sau.

*Thứ nhất*, sự trỗi dậy của Trung Quốc không đồng nghĩa với mong muốn bành trướng ảnh hưởng, thách thức mô hình phát triển của phương Tây và thay đổi hệ thống, trật tự quốc tế hiện hành. Trung Quốc không có ý định xuất khẩu hệ tư tưởng và mô hình phát triển của mình ra bên ngoài do tính chất phức tạp, đặc thù của hệ thống này. Hơn nữa, ưu tiên hàng đầu của lãnh đạo Trung Quốc vẫn là phát triển và chấn hưng đất nước, xử lý tốt các vấn đề trong nước trước khi vươn ra thế giới. Vì vậy, Mỹ vẫn sẽ là siêu cường số một, trong khi Trung Quốc giữ vị trí thứ hai.

*Thứ hai*, định hướng chính sách đối ngoại của Trung Quốc là xây dựng và củng cố sự tôn trọng từ các quốc gia khác trên thế giới, chú trọng sự ổn định và hợp tác kinh tế cùng có lợi. Đường lối chính sách này tạo ra cơ hội cho mọi người trên thế giới và đóng góp vào hệ thống cung cấp hàng hóa công toàn cầu. Đồng thời, Trung Quốc không có ý định lật đổ và thay đổi hệ thống quốc tế hiện nay do Trung Quốc chính là quốc gia đang hưởng lợi từ nó.

Tuy nhiên, cuốn sách cũng bộc lộ một số hạn chế nhất định của tác giả, trong đó có các quan điểm và lập luận về các vấn đề lịch sử và tác động của yếu tố lịch sử lên chính sách đối ngoại sau này của Trung Quốc. Ngoài ra, các luận điểm của tác giả chủ yếu là đơn thuần ủng hộ chính sách của Đảng Cộng sản Trung Quốc và chưa thể phân tích một

cách toàn diện về các điểm yếu của mô hình quản trị Trung Quốc, cũng như các thách thức mà các quốc gia này đang gặp phải, trong đó có bối cảnh kinh tế âm ảm hiện nay của Trung Quốc. Đồng thời, cũng cần có góc nhìn biện chứng và logic về lập luận “*sự phát triển của Trung Quốc đóng góp cho thế giới*” khi cuốn sách chưa đề cập và phân tích khách quan về những tác động trái chiều của quá trình phát triển của Trung Quốc đối với thế giới./.

***Đinh Thị Hiền Lương\*\* - Hoàng Hiền Thương\*\*\****

---

\*\* TS., Viện Nghiên cứu chiến lược ngoại giao, Học viện Ngoại giao.

\*\*\* Nghiên cứu viên, Viện Nghiên cứu chiến lược ngoại giao, Học viện Ngoại giao.